2026-02-02
Dnr: P2-24/2526

Remissvar: Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välstånd (SOU 2025:96)

Regeringens dnr: Fi2025/01857

Sveriges förenade studentkårer (SFS) inkommer här med sina synpunkter på remissen av *Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välstånd (SOU 2025:96)*. SFS är en sammanslutning av studentkårer vid Sveriges universitet och högskolor. SFS har ett sextiotal medlemskårer som tillsammans representerar ungefär 400 000 studenter och doktorander.

SFS har inte bjudits in att besvara remissen, men väljer ändå att inkomma med synpunkter på de förslag som särskilt berör studenter och doktorander.

Sammanfattning

SFS är **särskilt positiva** till följande förslag:

- Att ersättningen i resurstilldelningssystemet inom den högre utbildningen bör viktas om, från helårsprestationer till antal helårsstudenter.
- Att höja ersättningsbeloppen inom nuvarande ram. Det innebär att resurserna per student ökar och att lärosätena i viss mån kan välja att minska antalet utbildningsplatser utan att intäkterna minskar, för att på så sätt höja kvaliteten.

Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29)

7.4.13 Fri hyressättning vid nyproduktion

SFS avstyrker förslaget. SFS anser inte att införandet av fri hyressättning är rätt väg att gå eftersom det riskerar att innebära högre hyra. En hyra som studenter har råd med är centralt för möjligheten att kunna bedriva studier. Därför har SFS som utgångspunkt att hyran inte ska överstiga 30 procent av en

students inkomst i form av studiemedel. Av den anledningen motsätter sig SFS också ett införande av fri hyressättning eller marknadshyror eftersom SFS menar att det skulle missgynna studenter. Det är också viktigt att bostadsbolagen inkomstkrav på hyresgästerna är rimliga och anpassade efter studenters situation.

SFS förespråkar istället statliga stimulanser för byggande av studentbostäder och hyresrätter, med krav på lägre hyror.

9.3.1 Rättvisa betyg och antagningsregler främjar kunskap

Normera betygssättningen på gruppnivå

SFS instämmer i att betygsinflation måste undvikas och att åtgärder måste vidtas. Problemen med betygsinflation får konsekvenser för högskolan, där det bland annat finns risk för att studenter antas på högre betyg än vad de borde ha. Produktivitetskommissionen nämner *Likvärdiga betyg och meritvärden (dir. 2023:95)*, som regeringen nu gått vidare med. SFS är i vårt remissvar överlag positiva till förslagen som presenterades där.

Ge fler behörighet att läsa vidare

SFS är positiva till om fler elever får möjlighet att läsa på gymnasial nivå. SFS vill betona att alla gymnasieprogram behöver ge grundläggande behörighet, annars kan gymnasievalet utestänga dem från högre utbildning med konsekvenser både för individen samt för akademins öppenhet och representativitet.

Lärosäten bör få ställa högre krav på sökande

SFS avstyrker förslagets båda delar.

Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81) föreslog krav om viss betygsnivå i svenska för lärar- och förskollärarutbildningarna, vilket vi är mycket kritiska till och avstyrkte i vårt remissvar. Ett godkänt betyg ska vara ett kvitto på att man har de kunskaper som krävs. Ifall betyg E inte är tillräckligt för att studenterna ska kunna tillgodogöra sig en högskoleutbildning behöver ändringar göras i grund- och gymnasieskolan – inte i högskolans antagningssystem. Krav om vissa betygsnivåer gör att antagningssystemet blir mer otydligt och svårt för de sökande att förstå sig på, och lär missgynna den breddade rekryteringen. Produktivitetskommissionen skriver i förslaget att "Införandet av en sådan möjlighet bör aviseras i förväg, för att garantera att elever ges möjlighet att planera sina gymnasiestudier efter de nya reglerna", men utvecklar inte närmare hur långt i förväg som är rimligt. Svenska studenter inleder i snitt högre studier vid 25 års ålder[1], och gymnasiestudier påbörjas normalt vid 16 års ålder. Lärosätena skulle därmed tydligt behöva avisera åtminstone 10 år innan de

[1] Ekonomifakta, "Examensålder - internationellt", Senast uppdaterad: 2025-10-22 https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/utbildning-och-forskning/utbildningsniva/examensalder-internationellt_1209166.html [Hämtad 2025-11-20]

avser införa ett visst betygskrav för att eleverna ska ha rimlig möjlighet att möta kravet under sina gymnasiestudier. SFS har mycket svårt att se hur detta ska gå att praktiskt genomföra på ett bra sätt.

SFS var kritiska till Handelshögskolans beslut att införa krav på ett visst resultat på högskoleprovet. Handelshögskolan har dragit tillbaka beslutet efter att UHR:s analys visat att det nya behörighetskravet fått negativa effekter på mångfalden, där andelen kvinnor bland de antagna studenterna har minskat från 39 procent till 29 procent.

I Tillträdesutredningens enkät ansåg 89 procent av lärosätena att högskoleprovet bör få en mer begränsad roll jämfört med idag (SOU 2017: 20, s 152).

SFS anser att dagens system med gemensamma antagningsregler för alla högskolor är bra och tydligt, och det är viktigt att antagningssystemet är så enhetligt som möjligt.

9.3.2 Finansieringen bör spegla utbildningsanordnarens ansvar och premiera högkvalitativ utbildning

Den högre utbildningen bör styra mot efterfrågade utbildningar

SFS avstyrker förslaget.

SFS anser att dagens system där lärosätena dimensionerar utbildningen efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov fungerar väl. Studenter beaktar dessutom arbetsmarknaden när de väljer utbildning, vilket bland annat Högskolepejl av Svenskt Näringsliv visar.

Utredningen påpekar ett antal problem med införandet av en arbetsmarknadskomponent, såsom att resursfördelningen riskerar att påverkas av historisk efterfrågan snarare än framtida efterfrågan, och att ojusterade mått på arbetsmarknadsutfall gynnar lärosäten med en mer gynnsam studentpopulation. SFS anser att dessa problem talar emot införandet av en arbetsmarknadskomponent.

Hur etableringsgraden ser ut efter examen beror på vilken undersökning man utgår ifrån. OECD Education at a Glance visar att svenska studenter har en hög etableringsgrad: 93 % ett-två år efter examen, och 94 % efter fem år (Table A2.4). Det är bland de högsta i Europa.

Utredningen nämner exemplet Danmark där flertalet negativa konsekvenser uppmärksammats i efterhand. I Sverige är den geografiska spridningen på lärosäten dessutom större. Studenter från olika lärosäten går ut på olika arbetsmarknader, där arbetslösheten skiljer sig. Därför går det inte att jämföra olika lärosäten med varandra.

SFS anser att det dessutom inte heller är självklart vilket problem förslaget är tänkt att lösa, och befarar att en arbetsmarknadskomponent i praktiken skulle missgynna studenter som studerar på lärosäten vars studenter av olika skäl har svårare att få jobb, genom att kvaliteten på deras utbildning försämras till följd av minskade medel.

Minskade incitament att sänka kunskapskraven i den högre utbildningen

SFS tillstyrker förslaget. Det är mycket positivt att Produktivitetskommissionen föreslår en omviktning från helårsprestation (HPR) till helårsstudent (HST).

Det nuvarande systemet innebär att lärosätena enbart får full ersättning för utbildningskostnader om studenterna tar poäng och fullföljer utbildningen. Det är problematiskt på flera sätt: lärosätena får ekonomiska incitament att sänka examinationskraven för att öka genomströmningen; det får negativa konsekvenser för det livslånga lärandet där fristående kurser, distansutbildningar och utbildningar med annan studietakt än heltid missgynnas eftersom de ofta har en lägre prestationsgrad och därför blir ekonomiskt ofördelaktiga för lärosätena; det utgör hinder i anpassningen av utbildningsutbudet där utvecklandet av nya utbildningar ses som en finansiell risk. Minskad betydelse av HPR innebär ökad stabilitet i finansieringen vilket bidrar till att minska det nuvarande problematiska incitamentet att öka genomströmningen genom sänkta kunskapskrav, och samtidigt gynnar livslång lärande samt möjliggör en utveckling av utbildningsutbudet. Därför är SFS mycket positiva till förslaget.

Kvalitet före kvantitet i den högre utbildningen

SFS tillstyrker förslaget. Högre utbildning är kraftigt underfinansierad sedan lång tid och höjda ersättningsbelopp krävs för att höja kvaliteten och den lärarledda tiden. SFS förespråkar att prislapparna höjs med 50 procent fördelat stegvis över tio år. Höjningen bör fördelas så att de utbildningsområden som i dagsläget har minst lärarledd tid får en något större andel av resurstillskottet. På sikt anser SFS att även takbeloppen bör höjas.

SFS vill dock betona att förslaget inte innebär att antalet utbildningsplatser måste minska. Lärosätena skulle fortfarande ha möjlighet att ha lika många utbildningsplatser och få samma ersättning som idag. Skillnaden blir att lärosätena ges möjligheten att minska antalet studenter om det behövs för att höja kvaliteten. Detta är bra.

Produktivitetskommissionen skriver att:

> Alla prislappar bör därför inte höjas lika mycket, utan omläggningen bör innebära en relativ förändring mellan utbildningsområden, till förmån för utbildningsområden med god arbetsmarknadsetablering eller hög bedömd framtida efterfrågan.

SFS delar inte bilden utan vill här betona att de utbildningsområden vars prislapp har urholkats mest och som har lägst lärarledd tid bör prioriteras – men även att samtliga prislappar måste höjas.

Försöksverksamhet för snabbare genomströmning

Utredningen presenterar flera olika förslag.

SFS är tillstyrker förslagen om:

- höjt studiemedel
- vidgade möjligheter till merkostnads- och tilläggslån

SFS avstyrker följande förslag:

- begränsning av den studiemedelsberättigade tiden
- skärpta resultatkrav för rätt till studiemedel
- peng-per-poäng-system
- tidsanpassad låne- och bidragsandel
- examenspremie
- ämnes- eller yrkesområdesanpassad låne- och bidragsandel
- åldersanpassad låne- och bidragsandel

9.3.4 Tidiga insatser och utvidgad rätt till utbildning m.m.

Snabb validering och krav på behörighet

SFS tillstyrker förslaget. SFS anser att det bör finnas en effektiv validering av utländska utbildningsmeriter och att det behöver finnas ett enhetligt, fungerande och rättssäkert system att utgå från i valideringsprocessen.

Fler möjligheter till ökat välstånd (SOU 2025:96)

3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten

SFS delar inte utredningens bedömning. Istället anser SFS att följande åtgärder bör genomföras för att stärka forskningen:

- Inför ett samlat anslag för forskning och utbildning, så att lärosäten kan omfördela medel utifrån sina behov.
- Öka andelen basanslag genom en omfördelning från forskningsfinansiärerna.
- Stimulera forskare och lärosäten att prioritera internationella utlysningar, vilket i nuläget inte ansöks och beviljas i tillräckligt hög grad.

Se vidare SFS inspel till forskningspropositionen.

SFS anser att lärosätena själva behöver kunna välja vad de ska profilera sig inom, och att detta kopplas till vilka utbildningar de bedriver för att säkerställa forskningsanknytningen på utbildningarna. Samarbeten med andra lärosäten rörande grundutbildning kan ofta vara positivt och berikande, men kan inte

ersätta att lärosätet bedriver egen forskning inom områden bedriver utbildning inom.

3.5.3 Större institutionell mångfald

Ny forskningsfinansiär för banbrytande forskning

SFS avstyrker förslaget. SFS anser att antalet statliga forskningsfinansiärer bör minska, vilket vi framförde i remissvaret till Forskningsfinansieringsutredningen.

3.5.4 Starkare koppling mellan akademi och näringsliv

SFS tillstyrker förslaget om att "Arbeta mer med andra anställningsformer vid lärosätena, såsom kombinationstjänster och den s.k. professor of the practice". SFS är positiva till förenade anställningar inom akademin, där den anställde parallellt både forskar och undervisar samt arbetar i näringslivet.

SFS tillstyrker förslaget om "Karriärrådgivning ska erbjudas till alla doktorander".

3.5.5 Innovation vid lärosäten

SFS har inga åsikter kring om förslagen bör genomföras eller inte. Om UKÄ ges ett uppdrag behöver regeringen säkerställa att myndigheten har tillräckliga medel för att utföra uppdraget utan att annan verksamhet blir lidande.

4.4.1 Öka kompetensen och spridningen av tekniken

SFS är positiva till att öka antalet STEM-utbildade, förutsatt att det stämmer överens med studenternas efterfrågan. SFS anser dock inte att detta ska uppnås genom politisk styrning av lärosätenas utbildningsutbud. Däremot så behöver lärosätena ha mer resurser för att fler studenter inom bland annat STEM-ämnena ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Dessutom så kan insatser göras i grundskolan och gymnasiet för att fler ungdomar ska ha de förkunskaper och intresse som behövs för att efterfråga en utbildning inom STEM.

SFS är även positiv till att fler får tillgång till relevanta kurser vid lärosätena genom att enskilda kurser bryts ut ur befintliga program, men vill även här betona att det är upp till lärosätena att besluta om sitt utbildningsutbud och att det behöver utgå från studenternas efterfrågan. SFS anser dock inte att lärosätena bör låsa in sitt kursutbud i program om det inte är motiverat av exempelvis kvalitetsskäl. Lärosäten som öppnar sitt kursutbud så att det kan läsas som fristående kurser tar dock en ekonomisk risk, eftersom den målgruppen tenderar att ha lägre genomströmning än programstudenter. SFS anser att detta kan åtgärdas genom att ersättningsbeloppen viktas om från HPR- till HST-prislapparna i enlighet med utredningens förslag.

SFS instämmer helt i att det behövs bättre förutsättningar för studenter och doktorander att stanna kvar i Sverige och arbeta.

4.4.2 Tillgängliggör svenska data

Utforma offentlighets- och sekretesslagen, OSL, så att datadelning mellan myndigheter blir huvudregel

SFS anser att detta behöver utredas vidare innan man kan ta ställning till förslaget. Det saknas en ordentlig konsekvensanalys av hur det påverkar individerna.

5.3.1 Underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring

Stärk Sveriges attraktivitet för högkvalificerade arbetskraftsinvandrare

SFS instämmer och tillstyrker i stort förslagen, enligt vårt remissvar till SOU 2024:15.

Förbättra villkoren för utländska forskare och doktorander

SFS instämmer och tillstyrker i förslagen för utländska doktorander och forskare, enligt vårt remissvar till Ds 2024:31.

5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval

Fler kortare utbildningar som efterfrågas av näringslivet

SFS avstyrker förslaget.

Bakgrunden till förslaget anges vara att svenskar är överutbildade på grund av att näringslivet använder utbildningsnivå som urvalsgrund vid rekrytering. SFS anser att detta i så fall behöver lösas på arbetsgivarsidan. SFS ser inte heller hur kortare högskolekurser som tillhandahålls inom YH har med frågan att göra.

Angående själva förslaget ser SFS många oklarheter och problem. Vilken typ av högskoleutbildning föreslås YH erbjuda? Ska både högskolan och YH erbjuda samma utbildning, och därmed konkurrera om studenterna? Hur ska det säkerställas att högskoleutbildningen har forskningsanknytning om den ges inom YH?

5.3.5 Stärk de nationella yrkesprogrammen på gymnasial nivå

SFS avstyrker förslaget. SFS har tidigare avstyrkt förslaget att införa ett mer praktiskt inriktat yrkesprogram inom gymnasieskolan i vårt remissvar till *Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74*).

5.3.6 STEM och möjligheten att göra kloka utbildningsval

SFS delar bedömningen om att studie- och yrkesvägledningen bör stärkas. SFS anser att studievägledning ska finnas tillgänglig på gymnasieskolan, vuxenutbildningar, arbetsförmedlingen och kommunala bibliotek samt erbjuda information och samtal om möjligheten till högre studier.

SFS tar inte ställning till de andra bedömningarna.

5.3.8 Ett mer träffsäkert omställningsstudiestöd

SFS tillstyrker att sökande får besked innan terminsstart. Det är viktigt för individerna att veta om de får stödet beviljat eller inte innan de påbörjar studierna.

SFS avstyrker att den tidigare tolkningen av vad som avses med att en ansökan ska leda till en starkare ställning återinförs, det vill säga att personer som idag arbetar inom ett bristyrke inte kan få OSS för att utbilda sig inom ett annat bristyrke.

SFS avstyrker att bidragsdelen inom stödet sänks.

SFS tillstyrker förslaget att KK-stiftelsen ges resurser för att för att kunna finansiera utvecklingen av nya grundutbildningar inom den högre utbildningen som riktar sig till yrkesverksamma. SFS bedömer att det fyller samma funktion som SFS föreslår som en alternativ lösning i vårt remissvar till *En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma:*

> 1. Resurser för utveckling av utbildningsutbudet för yrkesverksamma. Dessa resurser bör fördelas i form av projektmedel och skulle både användas för utvecklandet av nya kurser (i likhet med förslaget i kap 2.6.9) samt för att utveckla formerna för dialog mellan arbetsliv, lärosäten och andra intressenter för att bättre kunna anpassa hela utbildningsutbudet på ett välinformerat sätt utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov […]. Inom ett sådant ramverk skulle det även finnas utrymme för projekt som hjälper omställningsorganisationerna att utnyttja potentialen med uppdragsutbildning finansierad av parterna för mer nischade och arbetsgivarnära behov.
>
> Uppdraget i denna del skulle kunna fördelas av UHR efter principer som tas fram samråd med högskolesektorn, arbetsmarknadens parter, omställningsorganisationerna och övriga berörda myndigheter. Detta skulle finansieras med nya resurser.

10.4.1 En reformerad hyresmarknad

Förändrad hyresreglering i det befintliga beståndet

SFS avstyrker förslaget. SFS är emot marknadshyror och fri hyressättning. Se vidare vårt resonemang under *7.4.13 Fri hyressättning vid nyproduktion*.

14.3.1 Minska perspektivträngseln

SFS anser att resurserna måste stå i proportion till kraven. Regeringar har tidigare utökat rapporteringskraven för lärosätena utan att tilldela mer resurser. Det innebär att den administrativa bördan ökar och att tid och resurser tas från kärnuppdraget. Statskontoret har i rapporten *Generella regelverk ger inga avgörande konsekvenser för universitet och högskolor* gått igenom de

administrativa uppgifter som lärosätena behöver hantera på grund av generell reglering och på grund av att de är myndigheter. SFS anser visserligen att Statskontoret underskattar konsekvenserna av lärosätenas regelbörda, men att de övergripande slutsatsen ändå står sig relativt väl: Det är den sektorsspecifika regler som skapar den merparten av regelbördan.

Statskontoret identifierar särskilt processerna kring att ansöka, hantera och rapportera extern forskningsfinansiering i projektform:

> Ett exempel gäller kraven på att forskare ska söka medel i konkurrens. Det innebär att de indirekta kostnaderna dras direkt från anslaget om ett projekt får finansiering. Det blir då tydligt för den enskilde forskaren vad lärosätets förvaltning av forskningsprojektet kostar. Den enskilde forskaren behöver också ofta vara mer involverad i ekonomiadministration, redovisningar, och anställningar än vad medarbetare vid andra myndigheter behöver. (s 59)

Mot bakgrund av detta vill SFS betona vikten av att öka andelen basanslag och minska betydelsen av externa forskningsanslag.

14.3.5 Renodla sak- och förvaltningsanslag inom högre utbildning och forskning

SFS avstyrker förslaget. SFS befarar att det kan leda till ökad byråkratisering och styrning av högskolan,

SFS föreslår istället att ett samlat anslag för forskning och utbildning införs, för att ge lärosätena större frihet att internt omfördela anslag utefter behov. Det skulle bland annat vara ett effektivt sätt att stimulera lärosätena till att använda sina myndighetskapital.

Rasmus Lindstedt
Ordförande
rasmus.lindstedt@sfs.se
070-545 75 57

Mathilda Fredriksson
Utredare
mathilda.fredriksson@sfs.se
076-544 01 02